

■ Günel Eyvazlı

İnsanın adı, soyadı onun ömür bələdçisidir. Təsadüfi deyil ki, dastanlarımızda bu məqama xüsusi həssaslıqla yanaşılır. Salatın isə soyadında olduğu kimi, Əsgər idi. Vətinin əli qələmli əsgəri.

Azərbaycanın çaxnaşma dövrlərində cəbhədən, qızğın döyüşlərdən çox uzaqda yaşamağımıza baxma-

ka sevgisindən irəli gələrək oğluna oyuncaq deyil, diktofon alır. Getdikləri məkanlarda oğlundan insanlara yaxınlaşaraq müsahibə almağı xahiş edir. Sanki onu növbəti həyata, anasız həyata alışdırmağa, yeni peşəyə sahiblənməyə səsləyir.

Belə müsahibə oyunlarının birində masada əyləşmiş xanımlar balaca Ceyhununa biləzik hədiyyə edirlər. O isə bu biləriyi anasına bağışlayır. Öldüyü günə qədər oğlunun hədiyyəsini qolundan çıxarmır Salatın.

İlk dəfə idi ki, yazını yazdıqdan sonra rahatlığa qovuşmamışdım. Məsələn, Əzizə Cəfərzadə haqqında ürək açıqlığı, Şükriyyə xanım haqqında qürurla, Sara Aşurbəyli haqqında inamla yazmışdım. Amma Salatın Əsgərova haqqında məhdud mənbələr arasında axtarışlar edin-

sonra isə "Molodyoj Azerbaydjana" qəzetinə getirib çıxarmışdı. 1988-ci ildə dırnaqarası rejim daxilində yaşadığımız xalqların əslində qardaş deyil də mənfurcasına özünün olmayan torpaqdan pay ummasını müşahidə edincə, ziyalılarımız baş verən olaylara qarşı susmadılar. Onların çilğınlığı, patriotizmi Sovetləri bərk narahat edirdi. Həmin illərdə - Dağlıq Qarabağ problemlə başlayanda Ali Sovetin deputatı olmuş Xalq artisti Rəşid Behbudov belə ərazi məsələləri üstündə SSRİ prezidenti Mixail Qorbaçovla dalışır və erməni tarixinin uydurma olduğunu sübut etməkdən ötrü Hindistan səfəri zamanı Şaumyanın orada basdırıldığını faktlarla sübut edən kaseti Qorbaçova verir. İllərdir oyun içində yaşayan xalqın gözləri açılmağa başlayır.

igidliyindən yazmır, həm də imperiya nöqərlərini kəskin tənqid edirdi. Yazı belə bir məntiqi yekunla bitirdi:

"SSRİ prezidentinin DQMV-da qanunsuz silahlı birləşmələrin tərkiləşdirilməsi barədə fərmanına əməl olunmursa, o zaman prezident idarəçiliyinə nə ehtiyac var? Azərbaycan nəyə görə Mərkəzi rəhbərliyin yeni idarəetmə üsullarının sınaq meydanına çevrilməlidir? Bu suallara mütləq cavab alınmalıdır. Başqa cür ola bilməz".

1991-ci ilin yanvarın 8-dən 9-na keçən gecə Bakıdan Şuşaya Oleq Larionovun yanına getməyi qərara alır. Deyilənə görə, sonuncu gedişində əynində hərbi paltar ilə evdən çıxmışdı, oğlu yuxuda olduğu üçün onun alından öpüb evini tərk etmişdi. Yaxınlarının, onu yoldan çəkəndirmək istəklərinə baxmayaraq, fikrindən dönməmişdi Salatın. Hətta dünyanın ən böyük məhəbbəti olan övlad məhəbbəti belə onu qapıdan geri qaytara bilməmişdi. Başına 10 min rubl mükafat vəd edilən Larionovun əlindən erməni terrorçuları zəncir çeynəyirdi. Eyni dini mənsubiyyətə malik birisinin niyə azərbaycanlıları qoruduğunu anlama bilmirdi daşnaklar. O səbəbdən də batalyon rəhbərini aradan götürmək üçün günlərlə pusquda dayanırdılar. Yevlax-Laçın yolunun 141-ci km-də, Qaladərəsi kəndi yaxınlığında Gəncə şəhərinin 44682 sayılı hərbi hissəsinə məxsus "UZ 469" markalı 30-14 NB dövlət nömrə nişanlı avtomobilin atəşə tutulur. Həm avtomatdan, həm də snayperlə açılmış güllələrdən avtomobil dəşik-dəşik olur. Sonra avtomobilin üzərində 113 güllə yeri saymışdılar. Larionov canı üstündə olana qədər, gülləsi bitənə qədər döyüşmüş, mayor İqor İvanov, serjant İ.Qoyek yerində keçinmişdi. Əslində, onlar qoruyucu jildə idilər və düşmənləri öldürmək üçün hədəf nöqtələrini yaxşı bilirdi. Avtomobilin qapısını açan qatillər canı hələ də üstündə olan Salatın Əsgərovanın gicgahından vuraraq öldürürlər.

Aylar öncə Litva jurnalisti Riçard Lapaitisin Azərbaycan Televiziya-sında Azərbaycan qadın əsirləri haqqında söylədikləri indi də qulağımda cingildəməkdədir. El-ələ, dünya hansı vəhşiliklərin başımıza gətirildiyindən xəbərdardır. Sadəcə maraqlar üzərində qurulmuş bəşəri münasibətlər həqiqət önünə örtük çəkir. Lapaitis əsirləkdən dönmə qız-cığazların nə vəziyyətdə olduğunu və onların qısa müddətdə həkimlərin gözü qarşısında öldüklerini söyləyirdi. Qızların başına gətirilən oyunlar, canı üstündə olan igidləri yarib orqanlarını çıxarmaq... yeni vəhşiliyin həddi-hüdudu yoxdurmu...Və mən düşünürəm ki... bu qədər ağrı-acı, qaçqınlıq, köçkünük, repressiya, sürgün görmüş bir xalqın kişili, qadınları bəzi nümayəndələrinin eyni dam altında bir-birini həzm etməmələrini görəncə, günü-gündən tirajlanan ailə zəminində baş verən qətl hadisələrini oxuyunca, özümüzə yazığım gəlir. Yeni bizə unutanlıq, şəxsiyyət dərmanı içiriblərmə, anlamıram. Hardan hara gəldik...

Salatın Əsgərovanın yaxınlığında həlak olduğu kənd indi Salatın-kənd adlanır. Ora illərdə azərbaycanlı ayağı dəymir. Yağı düşmənləri yeriyir üzərində...

Sonunu düşünən qəhrəman olmaz - Salatın Əsgərova

yaraq şəhərdə uzun-uzadı çörək növbələrində, günlərlə işığa, qaza həsrət zamanlarda ömür sürdüyümüz vaxt, səngərdə düşmənlə üz-üzə oğullar dayanırdı. Onların gününü, güzaranını, yaxından müşahidə etmək, cəbhədə gedən olayları təsvir etmək üçün azsaylı insanlar cəsarət nümayiş etdirib cəbhə bölgəsinə yollanırdı.

Deyilənə görə, "Molodyoj Azerbaydjana" redaksiyasında iclaslar zamanı "kim köüllü reportajlar hazırlamaq üçün cəbhəyə yollana bilərlər?" sualını verincə, çoxu baxışını yerə diksə də, Salatın mərdi-mərdanə "Mən gedəcəm" deyirdi. Əminliklə ifadə edirdi fikirlərini. Evində onun yolunu gözləyən azyaşlı oğlunun olmasına baxmayaraq, getmək istəyirdi.

Salatın haqqında müsahibələri, döyüş hekayələrini ələk-vələk etdikcə, onu qadın kimi də yaxından tanımaq istəyirdim. Həyatda olan, yaşayan dost-tanışlarının olmasına baxmayaraq cürət edib, "cəsarətli, dönməz, mərd qadın olması ilə bərabər, Salatın xoşbəxt qadın idimi?" sualını soruşa bilmədim. Düşündüm, adama deyərlər ki, onun jurnalistika xətti ilə tanış ol, bəs edər, qadınlığına, analığına, xoşbəxtliyinə toxunma. Yaralanmış ailənin keçmiş dərdini təzələməmək üçün soruşa bilmədim. Amma qadın psixologiyası ilə bilirəm ki, insan uçurum ilə üz-üzə dayandıqda, anlamaz biri ilə ömür sürdükdə, mənəgənə arasında sıxıldıqda daha çox qaçmaq istəyir, daha çox cürət nümayiş etdirir, övladının, yaxınlarının olmasına baxmayaraq, özünüsübut üçün istənilən ekstremal vəziyyətlər önündə cəsarət nümayiş etdirə bilir. Tanımadığı yollardan, aid olmadığı məkanlardan keçmək istəyində bulunur. "Mən bacardım, mən bacaracağam, mənə alınacaq" deyir.

İyirmi doqquz yaşlı gənc xanımı təsəvvür edin. O, asudə zamanlarını sevimli, bircəcik oğlu Ceyhunla keçirirdi. Günlərin birində jurnalisti-

cə, güllələnmiş avtomobil, içindəki hərbi və jurnalistin erməni terrorçuları tərəfindən vəhşicəsinə öldürülməsi səhnəsi haqqında oxuduqca, həmin dəlmə-deşik avtomobilin video görüntülərinə baxınca, yazını yazdığım günün gecəsini boğularaq yatmışdım. Bütün gecəni yuxudan ayılıb yalnız onun haqqında düşünmüşdüm, heç rahatlıq tapmamışdım.

Rəfiqəsinin söylədiyinə görə, bir dəfə ölümün astanasından qayıtmışdı Salatın. Atışma zamanı xəndəkdən qalxıb nə baş verdiyini öyrənmək istəyibmiş və güllə onun saçlarının arasından keçibmiş. Atasını, rəfiqəsi nə qədər onu növbəti gedişdən saxlamaq istəsələr də, növbəti şansın bir daha verilməyəcəyini söyləsələr də, oğlunu, yaxınlarını düşünməsinə istəsələr də, o, evinə-əşiyinə sığışa bilmirdi. Sanki ölmə tələsirdi.

Salatın ixtisasca geofizik idi. Jurnalistikaya olan marağı onu öncə 1984-cü ildə "Bakı" qəzetinə, dörd il

Elə bu səbəbdən vəzifəsindən, mənəbindən asılı olmayaraq əsl vətənpərvərlərin daxilində rejimə, yalançı xalq qardaşlığına qarşı nifrət oyanır. Hamı öz səngərində, öz cəbhəsində vətəninə xidmət etməyə başlayır. Eləcə də Salatın Əsgərova 1988-ci ildən "Molodyoj Azerbaydjana" qəzetində ard-arda gedən məqalələri ilə od püskürürdü. Üstəgəl, qulağının eşitdiklərinə yox, hələ gördüklərinin də şahid olunca, nifrəti, üsyanı yerə-göyə sığmırdı. Elə bu səbəbdən də istədiyi, sevdiyi adamların "getmə" deməsinə rəğmənlərindən dönmür. Ürəyinə daş bağlayaraq başladığı döyüşü sona qədər davam etdirməyə qətiyyət nümayiş etdirir.

Onun sonuncu yazısı Xocalıdakı xüsusi təyinatlı polis dəstəsinin fəaliyyətindən, çətin döyüş əməliyyatlarından bəhs edən "Omonçular" idi. O, "Molodyoj Azerbaydjana" qəzetinin 1991-ci il 3 yanvar tarixli sayında, təkcə azərbaycanlı döyüşçülərin